

Мукачівський державний університет
Кафедра психології
Кафедра англійської мови, літератури з методиками навчання
Мукачівська міська рада
Малопольський державний університет імені Вітольда Пілецького в м.
Освенцім
Поморська академія у Слупську

**Akademia
Pomorska
w Słupsku**

СТАНОВЛЕННЯ ОСОБИСТОСТІ ПРОФЕСІОНАЛА У ПОСТКОВІДНОМУ ПРОСТОРИ

Збірник тез доповідей за матеріалами
Міжнародної науково-практичної конференції

Мукачево

12 – 13 т р а в н я 2 0 2 2 р.

Mukachevo State University (Ukraine)
Department of Psychology
Department of English Language and Literature with Teaching Methods
Mukachevo Town Council (Ukraine)
Malopolsky State University named after Witold Piletsky in Auschitsim
(Poland)
Pomorie Academy in Slupsk (Poland)

 Akademia
Pomorska
w Slupsku

PROFESSIONAL PERSONALITY FORMATION IN POST COVID SPACE

**A collection of abstracts based on reports of the International Scientific and
Practical Conference materials**

Mukachevo
May 12-13, 2022

*Рекомендовано до поширення через мережу Інтернет
вченою радою Мукачівського державного університету
(протокол № 18 від «10» травня 2022 р.)*

С 11

Становлення особистості професіонала у постковідному просторі :
збірник тез доповідей за матеріалами Міжнародної науково-практичної конференції (12-13 травня 2022 р., м. Мукачєво). Мукачєво : Вид-во МДУ, 2022. 199 с

У збірнику представлено тези доповідей за матеріалами Міжнародної науково-практичної конференції «Становлення особистості професіонала у постковідному просторі». Учасниками конференції розглянуто проблеми становлення особистості професіонала у постковідному просторі з метою вироблення рекомендацій та реалізації комплексного наукового підходу щодо підвищення соціально-адаптаційних компетентностей особистості у професійній сфері; поширення проблематики прикладних досліджень у психолого-педагогічній сфері; вивчення особливостей формування та розвитку професійно значущих особистісних якостей.

Видання розраховане на науковців, педагогів, викладачів, аспірантів та студентів, які займаються науково-дослідною роботою.

Редакційна колегія:

Щербан Т.Д. – д-р психол. наук, професор (голова);

Гоблик В.В. – д-р екон. наук, професор;

Теличко Н. В. – д.пед.наук, професор

Корнієнко І.О. – д. психол. наук, професор;

Брецько І.І. – канд.психол.наук, доцент;

Воронова О.Ю. – канд. психол. наук, доцент;

Кравченко Т.М. – доктор філософії;

Бучмей І.І. – провідний фахівець кафедри психології.

Відповідальність за достовірність фактів, власних імен, цитат, цифр та інших відомостей несуть автори публікації.

ЗМІСТ

СЕКЦІЯ 1. ПЕРСОНОГЕНЕТИЧНИЙ КОНТЕКСТ: СТАНОВЛЕННЯ ОСОБИСТОСТІ В СУЧАСНИХ РЕАЛІЯХ	9
Барчі Б. В., Васько А. І. Мотивація навчальної діяльності шляхом використання Інтерактивних технологій.....	9
Барчі Б. В., Прокоп М.С. Професійне самовиховання майбутніх фахівців.....	11
Барчі Б. В., Югас О.М. Психологічні особливості професійного спілкування філолога.....	13
Барчій М.С., Воронова О.Ю. Пензелик В.С. Гендерні особливості ціннісних орієнтацій здобувачів вищої освіти.....	15
Барчій М.С., Попович А.М. Формування позитивної мотивації учіння молодших школярів в умовах дистанційного навчання.....	17
Барчій М.С., Ямчук Т.Ю. Творча активність людей похилого віку.....	19
Боднар Г.І. Сценічна витривалість та хвилювання під час художнього виконання творів.....	21
Бохонкова Ю. О. Використання особистістю випереджальної стратегії поведінки в сучасних реаліях.....	24
Брецько І.І., Буртин М.І., Бучмей І.І. Вплив стосунків у сім'ї на агресивність у дітей.....	26
Брецько І.І., Бучмей І.І., Козловська Н.В. Соціальна ситуація розвитку в студентському віці.....	28
Брецько І.І., Бучмей І.І., Тігор М.П. Соціально-психологічна характеристика підлітків, як вікової категорії.....	29
Брецько І.І., Бучмей І.І., Тороній Д.І. Психологічні особливості мотивації навчальної діяльності.....	31
Брецько І. І., Бучмей І.І., Цип'ящук А.А. Вплив сімейної депривації на особливості уявлень про майбутнє сімейне життя підлітків.....	33
Брецько І.І., Бучмей І.І., Чекан Н.В. Психологічні напрями становлення економічної ідентичності в ранній юності.....	34
Бугайова Н.М., Бугайова О.О. Адаптація студентів-першокурсників до навчання у закладах вищої освіти.....	36
Воронова О.Ю. Рефлексія як механізм саморегуляції особистості.....	38
Воронова О.Ю., Барчій М.С., Туріна Л.Ф. Особливості впливу рефлексії на пізнавальну активність юнаків.....	40
Гошовський Я.О., Гошовська Д.Т. Особливості родинних зв'язків та шлюбно-сімейних стосунків у сім'ях заробітчан.....	43
Іванюк О.С., Мельник Ю.В. Дослідження духовних цінностей осіб юнацького віку.....	45
Кикоть С.М., Алмашій І.І. Екологопсихологічна модель у формуванні екологічної культури студентської молоді.....	46
Коломієць Л. І. , Литвак Т. Г. . Інноваційний потенціал осіб юнацького віку.....	48
Kostiu S. Manipulation in the context of socio-psychological adaptation of the individual.....	50
Костю С.Й., Ямчук Т.Ю., Долинай М.І. Психологічні аспекти формування світогляду молодших школярів.....	52
Костю С.Й., Ямчук Т.Ю., Долинай М.І. Психологічні аспекти емоційного розвитку дітей.....	54
Котубей В.Ф., Томинець М.П. Духовний аспект становлення особистості.....	55

полем. Залежно від змісту свідомості (об'єкту усвідомлення) згаданий вчений визначає різні форми прояву (чи аспекти) рефлексії:

- 1) об'єктивацію (тобто усвідомлення певних аспектів зовнішньої ситуації, завдання та ідеального перетворення цієї ситуації);
- 2) самоусвідомлення чи інтроспекцію (самоспостереження, погляд у себе, вивчення змісту власної свідомості);
- 3) вирішення завдань на зміст;
- 4) процеси вирішення внутрішніх конфліктів у смисловій сфері, як критичну переоцінку цінностей, найбільш загальним виразом якої є питання про смисл життя.

Як бачимо, загальне в цих трактуваннях рефлексії – це її *процесуальний* план. Тобто в усіх випадках – це *усвідомлення й довільне оперування в ідеальному* плані з певним змістом свідомості. Різне в усіх аспектах рефлексії – це сам зміст свідомості (об'єкти усвідомлення), на який спрямовані ці процеси. Так, при *об'єктивації* вони спрямовані на екран свідомості, на елементи образу. *При самоспостереженні* – на механізми свідомості, на процеси, які протікають за екраном. *При вирішенні завдання на смисл* – на *осмислюючу підсистему* свідомості. *У ціннісно орієнтованій діяльності* – на *внутрішній* світ особистості. При цьому, зауважує Д. О. Леонт'єв, *рефлексивні процеси* в двох останніх випадках можуть не усвідомлюватися в повному обсязі, загальним є не сам факт їх усвідомлення, а те, що вони спрямовані на вирішення особливого завдання, та розташовуються перпендикулярно до лінії реалізації життя (за Ф. Є. Василюком). Рефлексія мовби призупиняє, перериває цей безперервний процес життя й виводить людину подумки за її межі. Людина наче займає місце поза нею (С. Л. Рубінштейн). Зауважимо, що Д. О. Леонт'єв наголошував на нерозривному зв'язку функції рефлексії (ціннісно-смислового визначення життя) з функцією смислової регуляції як регуляції життєдіяльності в цілому.

Література

1. Воронова О.Ю. Рефлексія майбутніх фахівців закладів дошкільної освіти : монографія. / О.Ю. Воронова Мукачєво : РВУ МДУ, 2020. – 187 с.

2. Український Я.І. Рефлексія як засіб саморозвитку особистості / Я.І. Український, Н.Я. Штопало // Вісник Київського університету імені Тараса Шевченка: Соціологія. Психологія. Педагогіка. – 1999. – Випуск 7. – С. 24-27.

УДК 159.955.4-043.2:159.93-053.67

ВОРОНОВА О.Ю., БАРЧІЙ М.С., ТУРІНА Л.Ф.

Мукачівський державний університет

ОСОБЛИВОСТІ ВПЛИВУ РЕФЛЕКСІЇ НА ПІЗНАВАЛЬНУ АКТИВНІСТЬ ЮНАКІВ

Пізнавальна активність є однією з основних проблем як навчання, так і освіти особистості. Вивчення пізнавальної активності особистості дозволяє

знайти відповіді на найважливіші запитання психології та педагогіки, такі як: формування мотивації до навчання, потреби у знаннях, вміння вчитись і мислити, розвитку готовності студента до самостійного здобуття нових знань на різних етапах професійного становлення, а також суттєвого підвищення результативності їх пізнавальної діяльності.

Проблемою розвитку та активізації пізнавальної активності студентів займалося багато як вітчизняних, так і зарубіжних науковців, а саме: Г. Айзенк, Дж. Брунер, В. Вудвортс, Дж. Гібсон, Н. Ліндсей, Ж. Піаже, Л. Виготський, П. Гальперін, В. Давидов, О. Леонтєв, Б. Ломов, А. Лурія, Г. Костюк, Е. Носенко, С. Рубінштейн, Д. Узнадзе, та ін. Розвиток пізнавальних процесів та діяльності є однією з найважливіших умов досягнення високого рівня професіоналізму, тому у наш час вони активно досліджуються українськими психологами, серед яких: Г. Балл, О. Бандурко, Л. Засекіна, Р. Каламаж, М. Костицький, С. Максименко, Ю. Машбиць, В. Моляко, І. Пасічник, Н. Пов'якель, Г. Радчук, М., Т. Ширяєва, Є. Потапчук та ін.

Л. Виготський вперше назвав юність «початком зрілого життя», що відрізнялось від усіх попередніх концепцій, в яких юність традиційно відносили до дитячих вікових періодів. На сьогоднішній день у вітчизняній психології юність розглядають як «психологічний вік переходу до самостійності, період самовизначення, придбання психічної, ідейної та громадянської зрілості, формування світогляду, моральної свідомості і самосвідомості».

Саме у ранній юності відбувається формування пізнавальних та професійних інтересів, потреби в праці, здатності до побудови життєвих планів. Саме в цей час формується громадська активність, стверджується самостійність особистості, відбувається вибір життєвого шляху. Ствердження людини в обраній нею справі, набуття професійної майстерності, завершення професійної підготовки і студентської пори відбувається в молодості. Студентство є періодом інтенсивної соціалізації людини та характеризується розвитком вищих психічних функцій, становленням всієї інтелектуальної системи зокрема та особистості загалом. О. Толстих підкреслює, що в «молодості людина максимально працездатна, витримує найбільші фізичні та психічні навантаження, найбільш здатна до освоєння складних способів інтелектуальної діяльності» [2]. В цей час найлегше здобути всі необхідні професійні знання, уміння та навички, розвинути необхідні спеціальні особистісні й функціональні якості, як то: ініціативність, організаторські здібності, винахідливість, чіткість і акуратність, швидкість реакцій тощо. Як зазначає Л. Яворовська «студент, як людина певного віку і як особистість може характеризуватися у трьох аспектах: 1) у психологічному, який являє собою єдність психологічних процесів, станів і властивостей особистості. Головне в психологічному плані – психічні властивості (спрямованість, темперамент, характер, здібності), від яких залежить перебіг психічних процесів, виникнення психічних станів, прояв психічних утворень; 2) у соціальному, у якому втілюються суспільні відносини, якості, породжувані приналежністю студента до певної соціальної групи, національності; 3) у біологічному, який

включає тип вищої нервової діяльності, будову аналізаторів, безумовні рефлексі, інстинкти, фізичну силу, статуру тощо. Цей аспект переважно зумовлений спадковістю і вродженими задатками, але, у відомих межах, змінюється під впливом умов життя» [3].

З огляду на те, що в цьому віці відбувається швидкий розвиток спеціальних здібностей, що часто пов'язані із обраною професійною сферою (математичною, технічною, педагогічною та ін.), когнітивні структури в юності набувають дуже складної будови та індивідуальної своєрідності. Всі ці зміни когнітивних структур є передумовою розвитку здатності до інтроспекції, до рефлексії. Предметом розгляду та аналізу стають власні думки, почуття та вчинки студента.

Рефлексія в загальній психології – це «самопізнання суб'єктом своїх внутрішніх психічних актів і станів» [2]. Рефлексія передбачає не тільки знання суб'єкта про себе та свою діяльність, а й уявлення про те, як він і його діяльність сприймаються іншими. Рефлексія дає можливість студентам усвідомити «чого вони навчилися, пригадати деталі свого досвіду й отримати реальні життєві уявлення про те, що вони думали і що відчували, коли вперше зіткнулись з тією чи іншою навчальною проблемою» [1]. Це допомагає їм: «чітко планувати свою подальшу діяльність вже на рівні застосування нових технологій, методів та знань у своїй подальшій пізнавальній діяльності та житті; оцінити власний рівень розуміння та засвоєння навчального матеріалу; спланувати чіткі реальні кроки його подальшого опрацювання; порівняти своє сприйняття з думками, поглядами, почуттями інших, скорегувати певні позиції; як постійний елемент навчання, привчати людину рефлексувати в реальному житті, усвідомлюючи свої дії та прогножуючи подальші кроки» [1].

В навчальному процесі рефлексії виконує кілька важливих функцій: проектувальна (проектування та моделювання діяльності студентів), організаційна (організація найбільш ефективних способів взаємодії в спільній діяльності), комунікативна (як умова продуктивного спілкування учасників педагогічного процесу), смислотворча (формування осмисленості діяльності та взаємодії), мотиваційна (визначення направленості спільної діяльності на результат), корекційна (сприяє змінам у взаємодії та діяльності).

Рефлексія розширює смисловий простір задачі, породжує нові цілі, допомагає знайти інші методи і засоби їх досягнення, тобто є як би трампліном для виходу на інший, більш високий, рівень розуміння ситуації, що, у свою чергу, виводить на інший рівень мислення і т.д. – за логікою спіралі.

Література

1. Воронова О.Ю. Особливості розвитку професійної рефлексії у студентів / О.Ю. Воронова // Проблеми сучасної психології : науковий журнал. – Запоріжжя : Видавничий дім "Гельветика", 2020. – Випуск 3 (19). – С. 83-91.

2. Павелків Р. В. Вікова психологія : підруч. для студ. вищ. навч. закл. / Р. В. Павелків. – К. : Кондор, 2011. – 468 с.

3. Психологічні особливості студентського віку [На допомогу кураторам] / [укладачі : Л. М. Яворовська, Р. Ф. Камишнікова [та ін.]. – Випуск 3. – Х. : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2013. – 88 с.

ОСОБЛИВОСТІ РОДИННИХ ЗВ'ЯЗКІВ ТА ШЛЮБНО-СІМЕЙНИХ СТОСУНКІВ У СІМ'ЯХ ЗАРОБІТЧАН

Сім'я завжди виступає моделлю конкретного історичного періоду розвитку суспільства, відображає його економічні, моральні, духовні суперечності, перебуваючи первинним елементом суспільства, вона повсякчас відтворює в мініатюрі картину тих протиріч, які притаманні суспільству. Цілком очевидно, що сім'я, як і суспільство в цілому, переживає сьогодні глибоку кризу, і за відсутності державної програми адаптації сім'ї до перехідного стану суспільства. Сім'я сама методом спроб і помилок, ціною великих поневірянь шукає механізми виживання. Одним з таких механізмів, на нашу думку, є трудова міграція.

Незважаючи на актуальність, дана проблема тільки стає об'єктом пильної уваги вітчизняних науковців та практиків. Визначення поняття «дистантна сім'я» знаходимо у працях Малиновської О. А. [3].

Унаслідок трудової міграції, окремого проживання батьків та дітей, залишення заробітчанами дітей на рідних та знайомих, неможливості батьками в повній мірі виконувати виховні функції, діти стають сиротами при живих батьках, попадають в категорію соціальних сиріт.

Батьки, які поїхали з сім'ї на заробітки, щоб забезпечити майбутнє своїм дітям, неспроможні контролювати їхнє сьогодення. Досвід показує, що гроші, які передають заробітчани, діти часто використовують бездумно, щоб компенсувати своє самотнє дитинство, брак батьківської любові, відсутність батьківської/материнської турботи, ласки та сімейного, родинного спілкування. У сім'ях трудових мігрантів існує дефіцит спілкування батьків та дітей в родинному середовищі, дітям не вистачає атмосфери захищеності, любові, емоційна єдність дитини з батьками слабшає.

Тривожить і той факт, що в останні роки багато дистантних сімей набули нового статусу, тобто перейшли у категорію неповної або ж неблагополучної, що викликало появу нового комплексу сімейних і дитячих проблем. Трудові мігранти, виїжджаючи за кордон, щоб забезпечити майбутнє своїм дітям, залишають їх під опікою бабусі, дідуся або інших членів родини. Розрив психоемоційного контакту з батьками призводить до того, що діти відчують себе самотніми, нікому не потрібними. Залишившись без батьківської турботи, діти трудових мігрантів поповнюють ряди соціальних сиріт.

Виходячи з характеру функціонування сімей трудових мігрантів, можна стверджувати: даний тип сімей схожий на неповну сім'ю неспроможністю виконувати свої основні функції, особливо ті, що стосуються питань виховання та соціалізації дітей. Кожна дитина потребує тісного емоційного

МУКАЧІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

89600, м. Мукачево, вул. Ужгородська, 26

тел./факс +380-3131-21109

Веб-сайт університету: www.msu.edu.ua

E-mail: info@msu.edu.ua, pr@mail.msu.edu.ua

Веб-сайт Інституційного репозитарію Наукової бібліотеки МДУ: <http://dspace.msu.edu.ua:8080>

Веб-сайт Наукової бібліотеки МДУ: <http://msu.edu.ua/library/>